

מלאכות עתיקות והקפיטליזם

שמי מרצ'י ואני גרה במקום קטן בישראל. אני קרמיקאית ומתפרנסת מעבודת כפיים. נולדתי בישראל וגדלתי במשפחה ממעמד הפועלים. הורי עלו נולדו וגדלו במרוקו והיגרו לישראל בגיל העשרה שלהם.

זה כמה שנים שאני עוסקת, חושבת ועושה כל מיני מלאכות כפיים עתיקות, כמו קליעת סלים, סריגה, קרמיקה ועוד. תמיד הייתה לי נטיה ואהבה לעסוק במלאכות יד.

אני רואה קשר ישיר בין הקפיטליזם והייצור התעשייתי לבין העלמות של המיומנויות והידע הרב שישנו אצל האנשים שעסקו במלאכות יד הללו. פחות ופחות אנשים יודעים איך לקלוע סל או להכין כלים מחימר או מעץ. רוב הידע בנוגע למלאכות הללו משתמר היום בעולם במדינות פחות מפותחות תעשייתית, ולא במקרה. הסיבה העיקרית לכך שידע זה נשמר היום היא תיירותית, כמו למשל במרוקו, שם מוכרים לתיירים מוצרים כמו סלים, כלי חרס וקרמיקה, מוצרי עץ מגולפים, עיבוד עורות וכיוצא בזה.

ניתן לראות בבירור שלידע של המלאכות העתיקות יש קשר ישיר עם הסביבה והאדמה. מלאכות יד עשויות לרוב מחומרים טבעיים ומקומיים שפוגעים פחות בכדור הארץ ובסביבה בגלל היכולת שלהם להתכלות. ידיעת המלאכות האלו התפתחה וצמחה מהסביבה הקרובה בה התגוררו וחיו האנשים, ועברה מדור לדור. הקשר והחיבור של האנשים האלה לסביבת החיים שלהם הוא נדיר וייחודי. הניתוק שלנו מהטבע ומעונות השנה הוא תוצאה ישירה של העולם המודרני והמתועש. הקפיטליזם והעולם המודרני ניתקו את בנות האדם מהסובב אותם. הדיכוי גרם לאנשים לחשוב בטעות שהם מעל הטבע, לא קשורים אליו ויכולים לנהל ולתמרן אותו ככל שירצו.

לבד מהערך של שימור הידע העצום שנמצא אצל בעלי המלאכה האלו, ושנחנו יכולות ללמוד ממנו הרבה, אנחנו יכולות ללמוד מהאנשים האלה גם על החיבור שלהם לטבע וההשתלבות שלהם בסביבה בה הם חיים. ניתן לראות בבירור את הפגיעה החמורה שנגרמת כיום להרבה מאוד אנשים שעוסקים במלאכות האלה ומתפרנסות מהן. אנשים שהתבססו על תיירות ומכירה של העבודות שלהם לתיירים כמו במרוקו, נותרו נטולי פרנסה בימים של המגיפה העולמית. אין ספק שסגירת הגבולות בין מדינות פגיעה פגיעה גדולה מאוד באנשים האלה.

מלאכות יד קדומות הן חלק מתרבות ומסורת של אנשים ומקומות בעולם. אלו מסורות ארוכות שנים של עבודה איטית וקפדנית על פרטים, תוך חיבור מלא למקום. הן נכללות בהגדרה של אמנות שימושית, כי המוצרים שיוצרו היו בשימוש יומיומי של האנשים וצורת החיים שלהם לפני שהייצור התעשייתי המאסיבי השתלט לנו על העולם. השוק בעולם כיום מוצף מוצרים וחפצים ממוכנים, שלפעמים מיוצרים ללא מגע יד אדם, במחירים זולים ובאיכויות נמוכות מאוד עם אורך חיים קצר, כך שקשה מאוד לעבודות היד להתחרות בזה.

יש לי שתי אחיות, וזה כמה שנים טובות אנחנו נפגשות כל שבת. בתקופת הקורונה התחלנו להיפגש בסביבה הפתוחה בפארק קרוב למקום מגורינו. לאחרונה לימדתי אותן את מלאכת הקליעה וכל שבת שאנחנו נפגשות אנחנו קולעות יחד. מבחינתי זה סוג של סגירת מעגל כי הסבתא רבתא שלי היתה קולעת סלים במרוקו. אנחנו זוכרות אותה מילדותנו, כשהיתה מגיעה לכל ביקור עם סל שהכינה. זו הרגשה נפלאה ומחברת לקלוע יחד עם האחיות שלי, תחושה של משהו שהוא מוכר לנו ורשום בידיים שלנו.

מלאכות אלו היו חלק בלתי נפרד מהחיים של בנות אדם בעבר. הסבתא רבתא שלי ידעה לקלוע סלים. זו הייתה אחת מתוך מיומנויות חיים רבות שהיו לה. היא לא היתה קולעת סלים במובן הקפיטליסטי של היום: זה לא היה העיסוק העיקרי שלה, לא המקצוע שלה ולא חלק מהזהות או הפרנסה שלה. זו היתה פשוט אחת מהמיומנויות שהיו אז לאנשים, משהו שהם ידעו לעשות. אם היה צריך סל אז ידעו לקלוע אחד כזה או ביקשו מהשכן להכין להם, לא הלכו לסופר לבחור אחד.

יש ערך רב לעסוק במלאכות האיטיות האלה שמאפשרות ליצור חיבור כנה ופשוט בין בנות אדם בנוסף לשימור הידע התרבותי והמסורתי. חשוב לשמר את הידע ולא לתת לו ללכת לאיבוד כי הוא אוגד בתוכו את החיבור הפשוט והקשר שהיה לבנות אדם עם המקום והסביבה שלהם.

מרצ'י שוקרון ליאור

תובל, ישראל

שפות ראשונות ספרדית ועברית

תורגם על ידי עופר ליאור

נדפס מתוך רשימת הדיון האלקטרונית למנהיגים בתחום איכות הסביבה